

I øynene til en flyktning ser du ei reise ...

... ei reise fra frykt til håp, fra tap til lengsel,
og fra mørke til et glimt av lys

Å krysse grenser

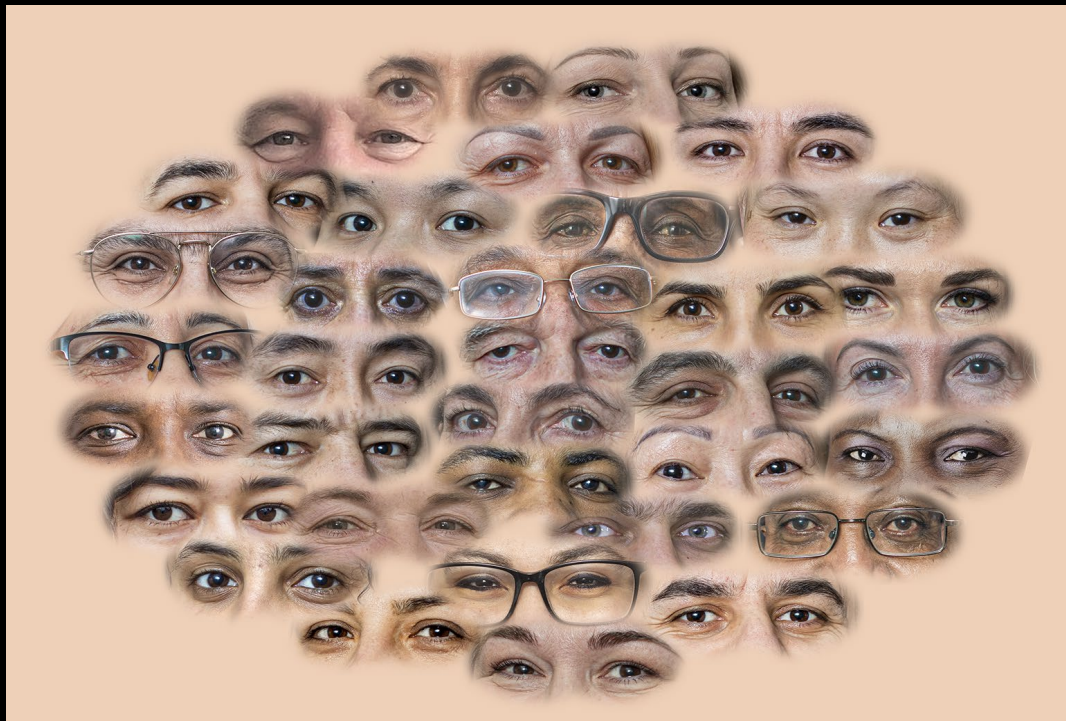
Flyktninger forteller

Brynjulf Handgaard, redaktør
Lillehammer Museums Venner

Crossings200
Sentralen, Oslo
19. november 2024

Nisveta Tiro
Brynjulf Handgaard
Bilder: Øystein Nordås
Lillehammer Museums Venner

Dette er øynene til de 37 forfatterne som kommer fra 18 ulike opprinnelsesland.

De har bosatt seg i Innlandet i perioden 1975 – 2023, og fortalt sine historier i samarbeid med en kontaktperson fra Lillehammer Museums Venner.

Innholdet

35 historier og seks dikt.

Om hva de dro fra og hvorfor de dro. Om flukten til fots, i båter og busser, under lastebiler og med tog og fly.

Utfordringer og lyspunkt i møter med Norge og ulike lokalsamfunn.

Stor spennvidde.

En kjærlighetshistorie, kryssende spor, far og sønn, krigsfange og flyktning, og historien om ei magisk bok, smuglet ut fra Øst-Turkestan til Lillehammer.

Noen eksempler

Bosniakrigen (1992-1995) var den mest brutale krigen i Europa etter Andre verdenskrig. 100.000 mennesker ble drept. I Bosnia var serbere, kroater og bosniske muslimer, bosnjaker, naboer og omgangsvenner og gikk på samme skole fram til 1992.

Så ble de fiender over natta. Nisveta er bosnjak og forteller fra hjembygda i Bosnia, Mokronoge, 11. august 1992:

«Plutselig hadde det alt å si om du var kroat, serber eller bosnier. I min kommune mista muslimer jobbene sine, vi ble plyndra, og naboer ville plutselig ikke hilse.

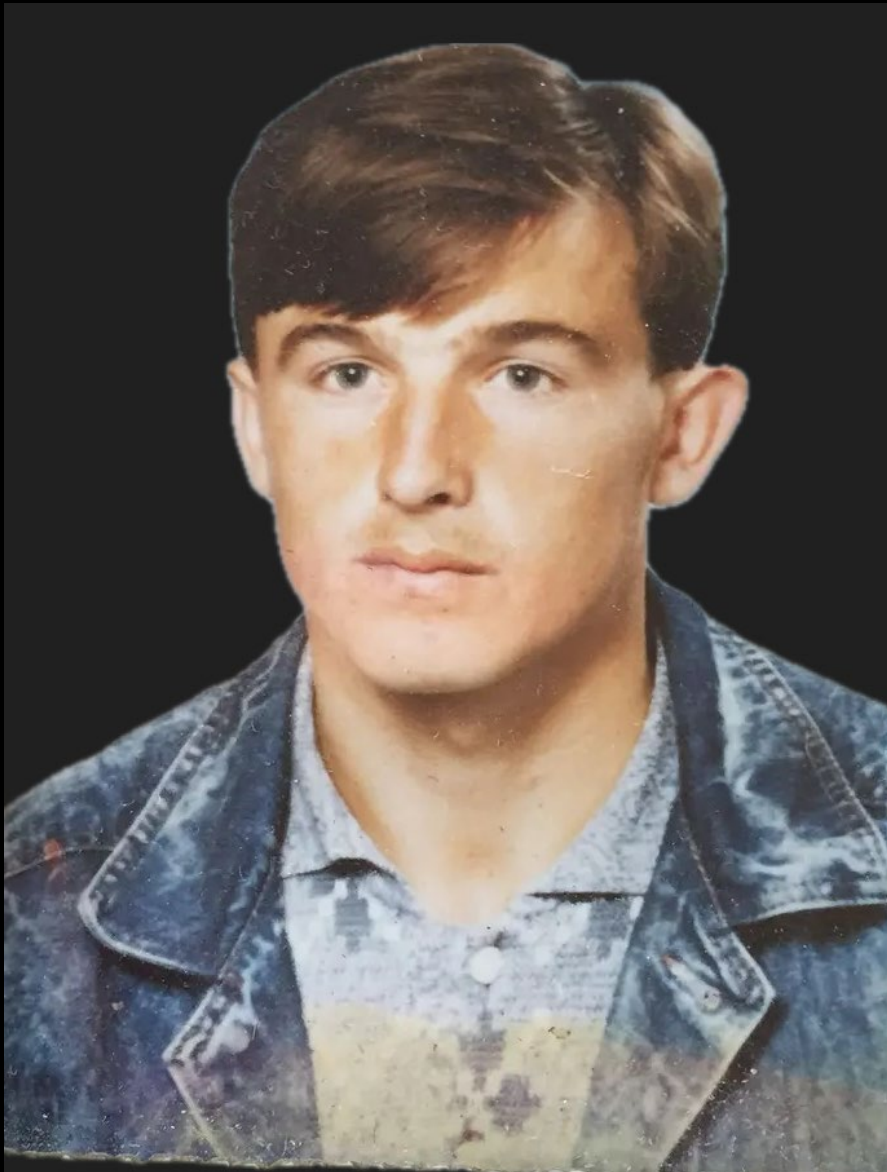
11 august våkna jeg til fortvilelse og frykt huset. Noe var veldig galt. Mustafa, broren min, var ikke kommet hjem etter å ha gått ut med noen venner kvelden før.

Søstera mi gikk til huset der bror hadde vært på besøk. Da hun kom tilbake, fortalte hun at de ikke var der. I huset var det bare ei sju år gammel jente og hennes to yngre nieser.

Da fikk vi vite at det var funnet noen drept et par hundre meter oppe i åsen. Vi dro dit. Jeg fulgte etter faren min. Han gikk tungt og sakte, som om han ikke maktet å møte det som ventet oss. Jeg på min side «flykta» til kvelden før: (...) Vi stod og prata mens guttene tok på seg yttertøy og sko. Søstera mi kom med berlinerboller til dem. Vi snakka om at de burde holde seg hjemme, at det ikke var trygt å være ute om kvelden. Men de var ikke redde. «Alle kjenner alle og er venner her i bygda,» hadde de sagt.

Da vi kom fram, var det allerede samla en del folk, som skreik og gråt. Jeg fulgte etter far. Vi gikk gjennom folkemengden; og der lå de, en etter en, ni av dem. Jeg turte ikke å se på far, men holdt ham i hånda, klemte hardt. Jeg ville hyle og skrike, men ingen ord eller lyd kom.»

Hovedmannen bak massedrapet, Ivan Bakovic, og jeg gikk i samme klasse fra første til fjerde, og han bodde bare noen få hus bortenfor oss.»

Mustafa Tiro (1970 – 1993)

Mokronoge- massakren

Kroaten Ivan Bakovic sto bak.

«I 1995 var jeg hjemme på besøk. Da møtte jeg Ivan Bakovic som kom mot meg i en bil. Han gliste fra øre til øre. Jeg ble livredd.»

Nisveta Tiro

I 2004 ble Bakovic funnet skyldig i krigsforbrytelser mot sivilbefolkningen og dømt til 15 års fengsel.

Karenerne har kjempet for uavhengighet fra Myanmar siden 1949, og vært forfulgt av militærjuntaen siden midten av 1980-tallet. Dette er bilder fra Eh Lwes landsby da hun var barn. Hun skriver blant annet:

«Jeg husker lyden av at soldatene deres skøyt tre ganger sju skudd, for å advare oss om at militærjuntaen var på vei.

Oftest var det om natta, og vi måtte flykte ut i skogen for ikke å bli fanget eller skutt. Noen ganger gjemte vi oss i huler som lå skjult på andre siden av elver som rant stritt langs stien. Soldatene visste kanskje at vi satt der, og de skøyt mot hulene. Det hendte at vi måtte sitte der i flere dager. Det var kaldt. Vi kunne ikke tenne bål av redsel for å bli oppdaget, og vi var ofte sultne. Hvis ett av spedbarna gråt, ble noen så desperate at de mente barna burde drepes, men da holdt vi for munnen deres.»

Eh Lwe, karener fra Myanmar

Eh Lwe greide å krysse elva mellom Myanmar og Thailand, og kom til en FN-flyktningleir i 1996, 11 år gammel. Hun bodde i flyktningleirer i 10 år før hun kom til Norge som FN-flyktning i 2006.

Mohammed, Afghanistan

Han flykta fra Afghanistan 12 år gammel etter at faren var drept av Taliban. Måtte reise for å skaffe seg arbeid og penger slik at familien kunne overleve. Reiste gjennom Pakistan, gjemt i bagasjerommet på en bil, i busser kjørt av rusa sjåførere, som kjørte av vegen. Havna på sjukehus, flykta så smugleren ikke skulle bli tatt. Jobbet som murer i Teheran. Til Tyrkia og over til Hellas i en liten gummibåt, hengende over akslingen under lastebiler videre gjennom Europa. Fengslet og mishandla av voksne medinnsatte. Forvirra over alle språkene. Han trodde Europa var ett land. Tilfeldighetene brakte ham til Norge i 2009. Etter to år på læringssenteret og tre år på videregående var han ferdig utdannet snekker og fikk seg fast jobb. 23 år gammel kjøpte han sitt eget hus som han renoverte. Har nå kone og to barn og bor i Moelv. Som de fleste andre unge enslige, sender de store deler av lønna hjem.

Ett bein i to land

De fleste flyktninger ser seg sjøl som siste ledd i en kjede, der de bærer foreldre, besteforeldre, ja hele slekta og hjemlandet på ryggen. De er blitt fordrevet, har kommet seg ut av hjemlandet, men de får aldri hjemlandet ut av seg.

Derfor er det mange som skriver om dette å ha ett bein i to land.

«Vi snakker kurdisk hjemme for å opprettholde morsmålet vårt, *men barna husker ikke slektingene sine. Jeg savner familien min. Lengselen er så sterkt at det nesten går på helsa løs.*»

Islem, kurder fra Syria

«Barna har tatt norske navn, for å få jobber. Jeg selv er blitt eldre og helsa er ikke som den var:

Jeg har sagt til våre barn at snart er det vi som trenger hjelp fra dem, men da sier de at her i Norge kommer jo de gamle på sykehjem! - Jeg vet ikke om de mener det alvorlig, men det får vi se når tiden kommer.»

Van, Vietnam

«I Norge har jeg erfart hvor gode liv mennesker kan leve, men jeg vet hvor vondt familien og slektningene mine i hjemlandet har det.

Tanken på dem gjør meg trist og sårbar.

Jeg orker nesten ikke å ta kontakt med dem, for da får jeg dårlig samvittighet.

Jeg blir deprimert, og det kan gå utover den lille familien min. Derfor føler jeg meg ikke helt bra i Norge likevel, selv om jeg har skaffet meg et godt liv.»

Asef, Afghanistan

Prosjektet og arbeidsmåten

Et integreringsprosjekt.

Som Lillehammer Museums Venner (LMV) står bak
med økonomisk støtte fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet, IMDi,
og Fritt Ord.

- Samlinger for at fortellerne skal bli kjent med norsk historie og samfunnsliv, og for at LMV-medlemmer skal bli kjent med deres kultur, alle for å bli kjent med hverandre.
- Arbeid i par, en flyktning og en kontaktperson fra LMV, bl.a. som språkhjelper.
- Alt arbeid gjort på frivillig basis, ingen honorarer, alt på dugnad.
- Noen skriver sjøl, andre i samskriving, mange lydopptak, utskriving, versjoner fram og tilbake.
- Flyktningene og de familiegjenforente skriver om det de ønsker å formidle.
- Alle historiene er personlige jeg-fortellinger.
- Vi kommer nær den enkelte flyktning, deres opplevelser og tanker.

Fortellernes erfaringer

«Dette bokprosjektet, til tross for tvil, så jeg på som muligheten til virkelig å bidra til å knuse myter og fordommer. Første møte med min kontaktperson, Liv Johanne, var preget av mye usikkerhet og fortsatt tvil om dette var riktig. Og det merket vi begge, så vi ble fort enige om å begynne med det enkleste, lage en plan. Jeg skulle skrive, Liv Johanne lese, og gi tilbakemeldinger.

De første avsnittene og tilbakemeldingene utvekslet vi på e-post. Tilbakemeldingene var forsiktige men gode, med respekt for meg og det jeg fortalte. Dette gjorde meg tryggere, og jeg var klar for å møtes igjen. Vi har jobbet oss gjennom hendelser og mennesker, både de gode og de onde. Vi reiste gjennom livet mitt og tok noen veivalg, Jeg skrev. Vi skrev om til slutt ble det en historie.

Vi utvekslet meninger, ja var i ferd med å løse verdens problemer flere ganger. Vi lo og gråt. Vi har krysset noen grenser. Vi var to fremmede som gravde og vurderte min historie, de delene av livet som en deler med ytterst få.

Empati, medmenneskelighet, respekt og god veiledning har preget Samarbeidet vårt. Det er vel frivilligheten og de frivillige på sitt beste.»

Nisveta Tiro, Bosnia

«Det å få delta i prosjektet var en fantastisk opplevelse. Utfordrende å fortelle historien min på norsk. Det var veldig viktig å ha en veileder som hjalp meg med å sette norske ord på følelser og skrev alt ned.

Sitat: «I Norge er alt mulig.»

Islem

«Jeg har fått kontakter og nettverk for livet. Kommer til å huske sosiale treff både med alle deltakerne, men spesielt med veilederen min.»

Mohammed

«Jeg har sendt boka til Sylvi Listhaug, slik at hun kan bli kjent med mennesker bak tall»

Mohsin, kurder fra Iran

«Krigen i Ukraina er så tett på. Historier og opplevelser var ikke lett å snakke om.»

Natalia, Ukraina

«Bra å få ut tanker og følelser. Det er viktig at historien min blir kjent og urettferdigheten i mitt land kommer fram.»

Amani, Egypt

Utpakkingen

Lanseringsfesten i Kulturhuset Banken 27. oktober

Planene framover

- Hovedmålgruppe ungdom 15 – 20. Klasesett til skoler, besøk av flyktning, ulike prosjektoppgaver som oppfølging.
- Salg på julemarkeder og stands
- Foredrag i ulike lag og foreninger.
- Utstilling med bilder og tekster fra boka på Maihaugen under Lillehammer litteraturfestival. Åpning 4. juni 2025
- «Diktardagan i Lom» i august 2025.
- Markedsføring som er gjennomført: Skjermreklamer i byen, kinoreklame, reportasjer i aviser, radio og TV, bedriftsbesøk.

De gode hjælpere

- Læringssenteret
- Frivilligsentralen
- Språkhjelpere
- Familiekontakter
- Nye bestemødre – og fedre

«Viktig og imponerende arbeid. Honnør til alle, særlig til de som har stilt opp og fortalt sine historier.»

Stortingspresident Masud Gharahkhani

Takk for oppmerksomheten

Følg oss på Facebook:

Å krysse grenser. Flyktninger forteller

NB!

Historiene får verdi for mange først når de blir lest.

Pris kr. 300,-.

**Boka kan bestilles hos bokhandlene og på norli.no
LMV gir rabatter ved kjøp av mer enn fem eksemplarer.**

Spørsmål når det gjelder innhold og kjøp til:
brynjulfhand@gmail.com